

Przeglądarka materiałów leksykograficznych Maleks. Podręcznik użytkownika

Joanna Bilińska
Katedra Lingwistyki Formalnej UW

maj 2012 r.

Opisywany program i niniejsza dokumentacja zostały sfinansowane przez grant *Narzędzia dygitalizacji tekstów na potrzeby badań filologicznych* — grant MNiSzW nr NN519 384036 (<https://bitbucket.org/jsbien/ndt>) kierowany przez Janusza S. Bienia.

W dokumentacji (i eksperymentach) wykorzystano próbkę około 10 000 skanów fiszek kartoteki *Słownika języka polskiego XVII i 1. połowy XVIII wieku* (<http://sxvii.pl>).

1. O programie

Przeglądarka materiałów leksykograficznych *maleks* została przygotowana w Katedrze Lingwistyki Formalnej UW przez Tomasza Olejniczaka¹ według specyfikacji Janusza S. Bienia. Założenia zostały przedstawione w tekście Janusza S. Bienia pt. *Dygitalizacja kartotek słownikowych* (w druku)².

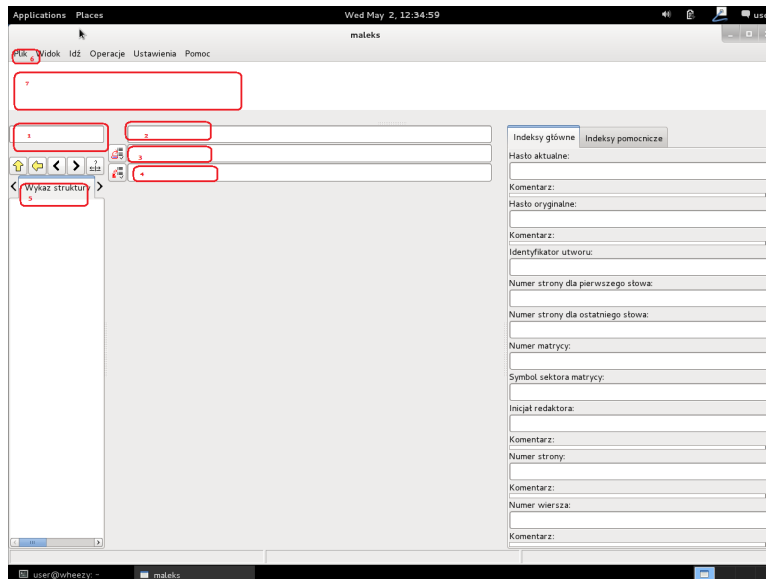
Program ten służy do przeglądania i indeksowania przede wszystkim zeskanowanych fiszek, np. słownikowych. Mógłby być także wykorzystywany do pracy z bibliotecznymi kartami katalogowymi.

Maleks współpracuje z bazami danych na zasadzie klient–serwer. Kartoteka, z której korzystają redaktorzy, musi być zamieszczona lokalnie, serwer natomiast

¹ <https://bitbucket.org/tomek87/maleks>

² <http://bc.klf.uw.edu.pl/256/>

może być zdalny. Informacje o sposobie tworzenia kartoteki znajdują się w źródłach programu.

Rysunek 1. Okno programu maleks

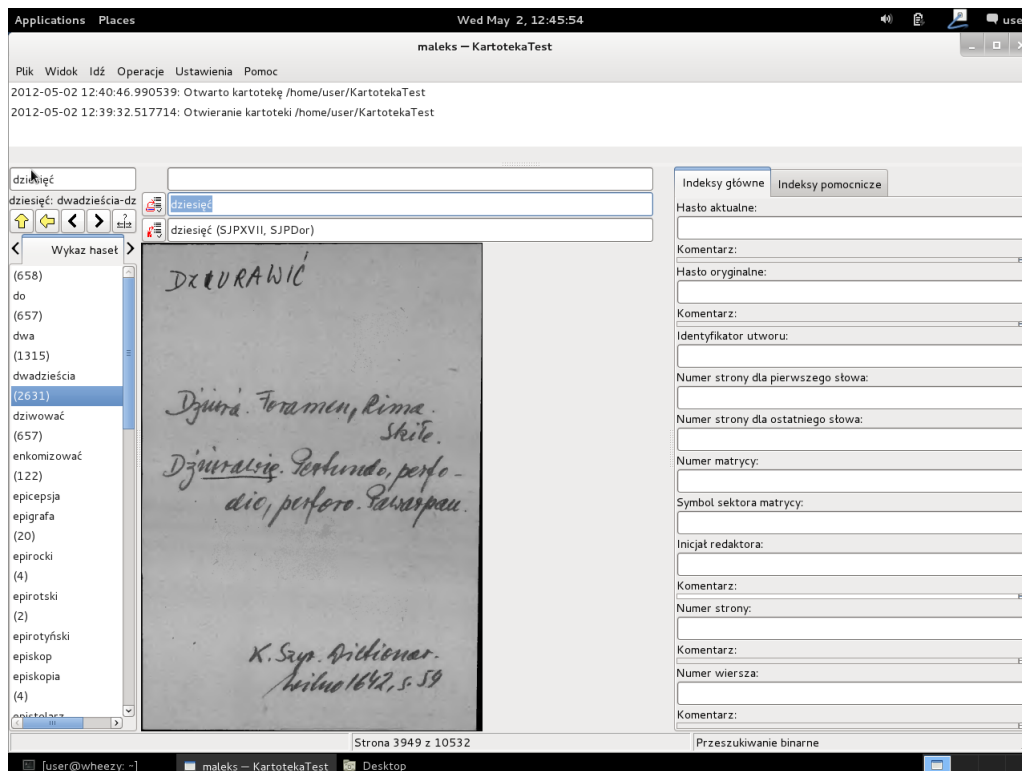
Opis podstawowych elementów okna programu (por. rys. 1 na s. 2):

1. pole kwerend,
2. pole hipotez (np. z OCR),
3. pole edycji,
4. pole podpowiedzi (np. z innych słowników),
5. wykazy (tu m.in. wykaz struktury, wykaz haseł),
6. menu programu,
7. pole komunikatów.

2. Wyszukiwanie

Aby znaleźć fiszkę, należy w lewym panelu poniżej pola kwerend wybrać wykaz haseł, a następnie w polu kwerend wpisać zapytanie (małymi literami, chyba że listę podpowiedzi mamy z uwzględnieniem wielkich liter) i zatwierdzić ją kombinacją klawiszy **Ctrl+Enter**. W programie działa tzw. wyszukiwanie przyrostowe (por. rys. 2 na s. 3). Oznacza to, że program zaczyna szukać słowa w wykazie haseł już w momencie wpisania pierwszego znaku zapytania, nie czeka na dokończenie wpisywania hasła.

W wyniku wyszukiwania program pokaże pierwszą potencjalną fiszkę, a w polu podpowiedzi pojawi się potencjalne hasło (np. z listy haseł w innych słownikach).

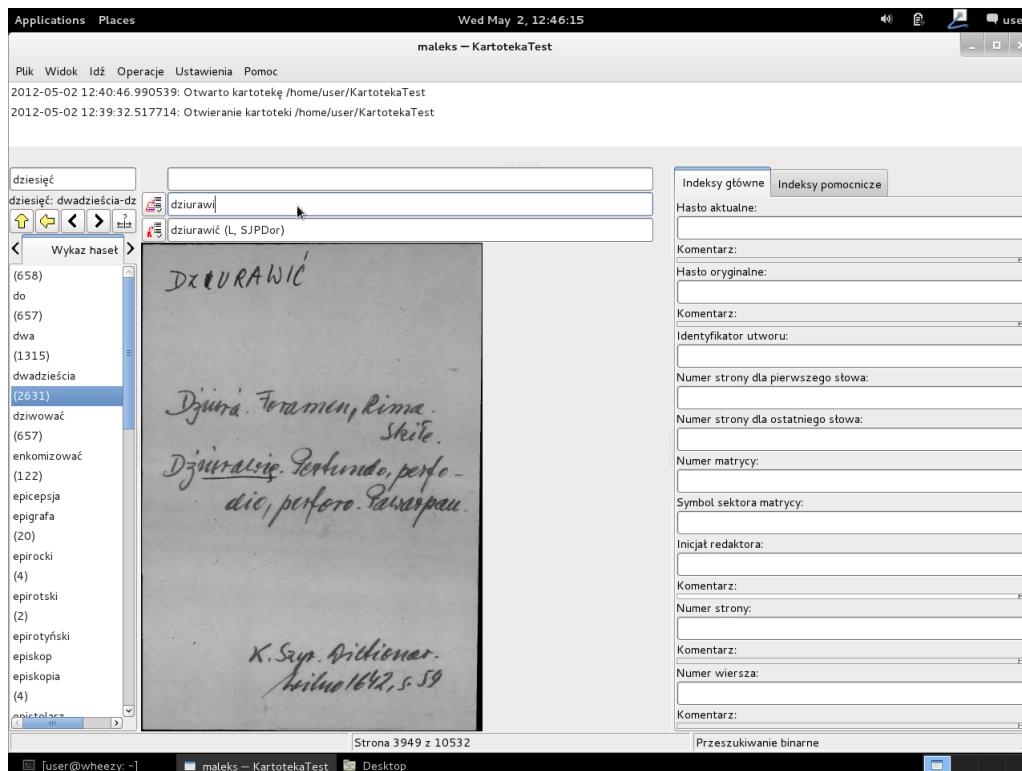
Rysunek 2. Wyszukiwanie przyrostowe

3. Indeksowanie

Żeby zaindeksować fiszkę (por. rys. 3 na s. 4), czyli oznaczyć, jakie hasło się na niej znajduje, można w polu edycji (drugi wiersz):

- zaakceptować podpowiedź z innych słowników (pojawia się w polu podpowiedzi wraz ze wskazaniem, skąd pochodzi) — w tym celu wpisujemy **Ctrl+H**,
- zaakceptować odpowiedź z poprzednich indeksowań (pojawia się w polu podpowiedzi) za pomocą skrótu **Ctrl+H**,
- wpisać hasło samodzielnie, a następnie nacisnąć **Enter**,
- znaleźć hasło w historii (za pomocą połączenia **Ctrl** i strzałki), a następnie nacisnąć **Enter**,
- zaakceptować hasło z pola hipotez, przepisując je do pola edycji i naciskając **Enter** (por. rys. 4 na s. 5).

Jeśli użytkownik nie ma pewności co do odczytania informacji z fiszki albo chce z innego powodu obejrzeć sąsiednie fiszki, może skorzystać z podglądu. Skrót klawiaturowy **Ctrl+V** powoduje pojawienie się małego podglądu skanu fiszki (por. rys. 5 na s. 6), a za pomocą klawiszy strzałek w górę i w dół można oglądać kolejne i poprzednie skany.

Rysunek 3. Indeksowanie

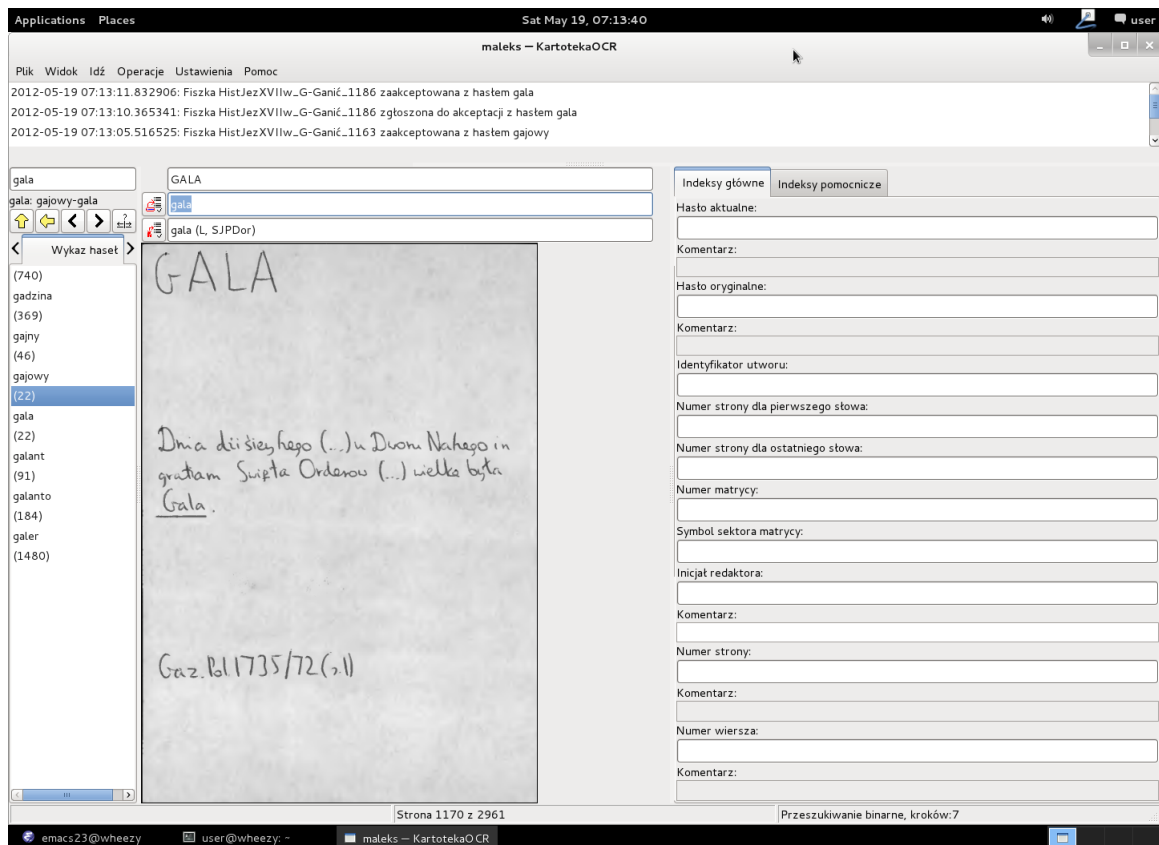
Kiedy hasło zostało znalezione, za pomocą **Ctrl+Enter** należy wejść w listę hipotetycznych fiszek. Domyślnie nie są one zaindeksowane, mimo że znajdują się w zakresie odpowiadającym naszemu hasłu. Trzeba zaindeksować je ręcznie, korzystając z klawisza **Enter** dla każdej fiszki (z wskaźnikiem pracy, tzw. fokusem, ustawionym w polu edycji).

4. Klonowanie fiszek

Jeśli dana fiszka mogłaby zostać zaindeksowana w dwojaki sposób (np. w dwóch wariantach ortograficznych), można ją sklonować za pomocą skrótu **Ctrl+K**. Nie działa to jednak w trakcie wyszukiwania binarnego, więc należy je wyłączyć za pomocą skrótu **Ctrl+B** (po sklonowaniu trzeba wyszukiwanie włączyć ponownie tym samym skrótem).

Podczas klonowania należy określić następujące dane (por. rys. 6 na s. 7):

- hasło oryginalne,
- hasło aktualnej fiszki oryginalnej,
- hasło aktualnej fiszki sklonowanej.

Rysunek 4. Dane z OCR w polu hipotez

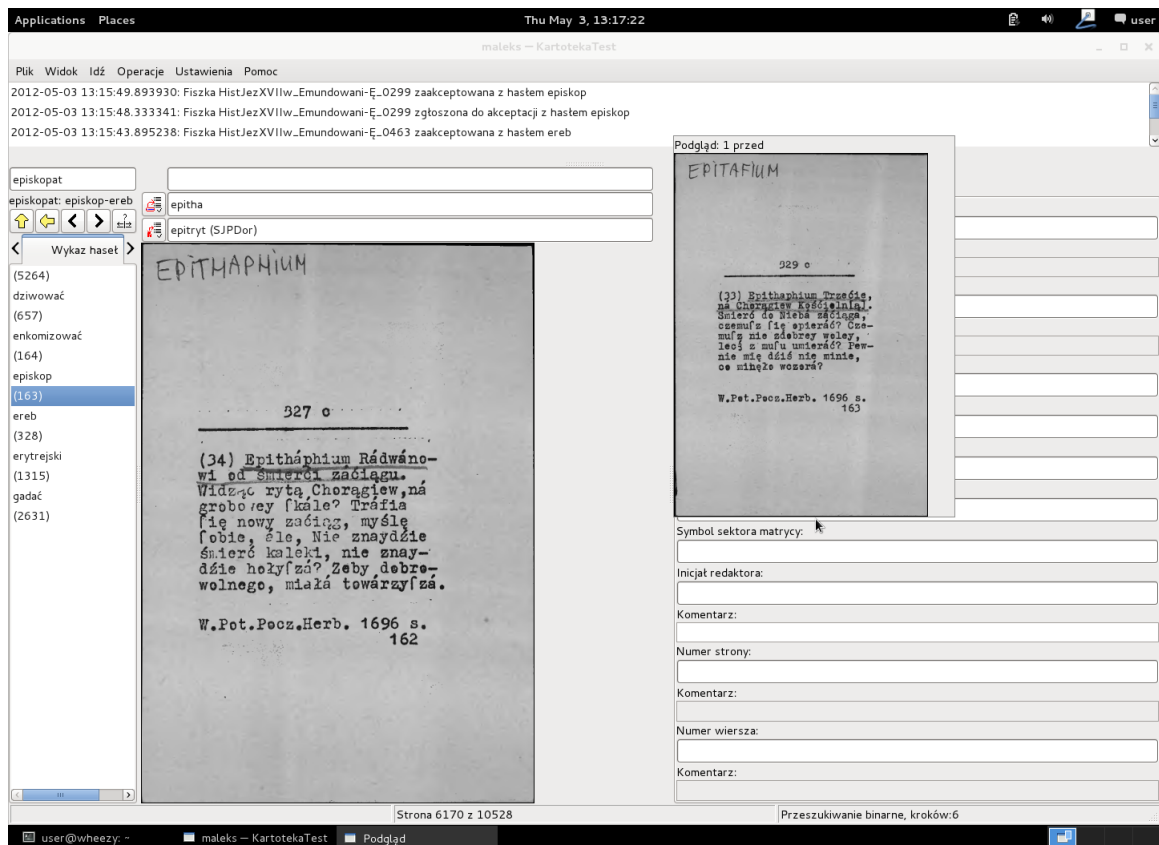
5. Wykaz zadaniowy i zakładki

Możliwy jest też taki wariant pracy z programem, że użytkownik sprawdza jedynie zakładki do konkretnych fiszek. Przykładowo redaktor naczelny lub inna osoba wybiera zestaw fiszek, oznacza je zakładkami, a następnie zakładki eksportuje. W ten sposób przygotowuje wykaz zadaniowy, na którym mogą pracować redaktorzy. Przed przystąpieniem do pracy korzysta się wtedy z opcji **załadowuj wykaz zadaniowy**.

Zakładki do fiszek dodaje się za pomocą skrótu **Ctrl+D**. Wprowadzie program nie wyświetla żadnego komunikatu o wykonaniu polecenia użytkownika, jednakże poniżej pola kwerend pojawia się lista zakładek (por. rys. 7 na s. 8). Żeby ją obejrzeć, trzeba zmienić wyświetlanie panelu poniżej pola kwerend z opcji **wykaz haseł** na **wykaz zakładek**.

6. Przykładowy scenariusz pracy — indeksowanie okazjonalne

Otwieramy **maleks**, a następnie z menu **Plik** wybieramy **Ostatnio używane**, a tam odpowiednią kartotekę. W tym momencie program informuje, że otwiera kar-

Rysunek 5. Podgląd fiszki

totekę, a po zakończeniu operacji dostajemy komunikat, że kartoteka została otwarta (por. rys. 8 na s. 9).

Po otwarciu kartoteki przechodzimy do wykazu haseł i zaczynamy szukać konkretnego hasła, wciskając po wpisaniu **Enter**.

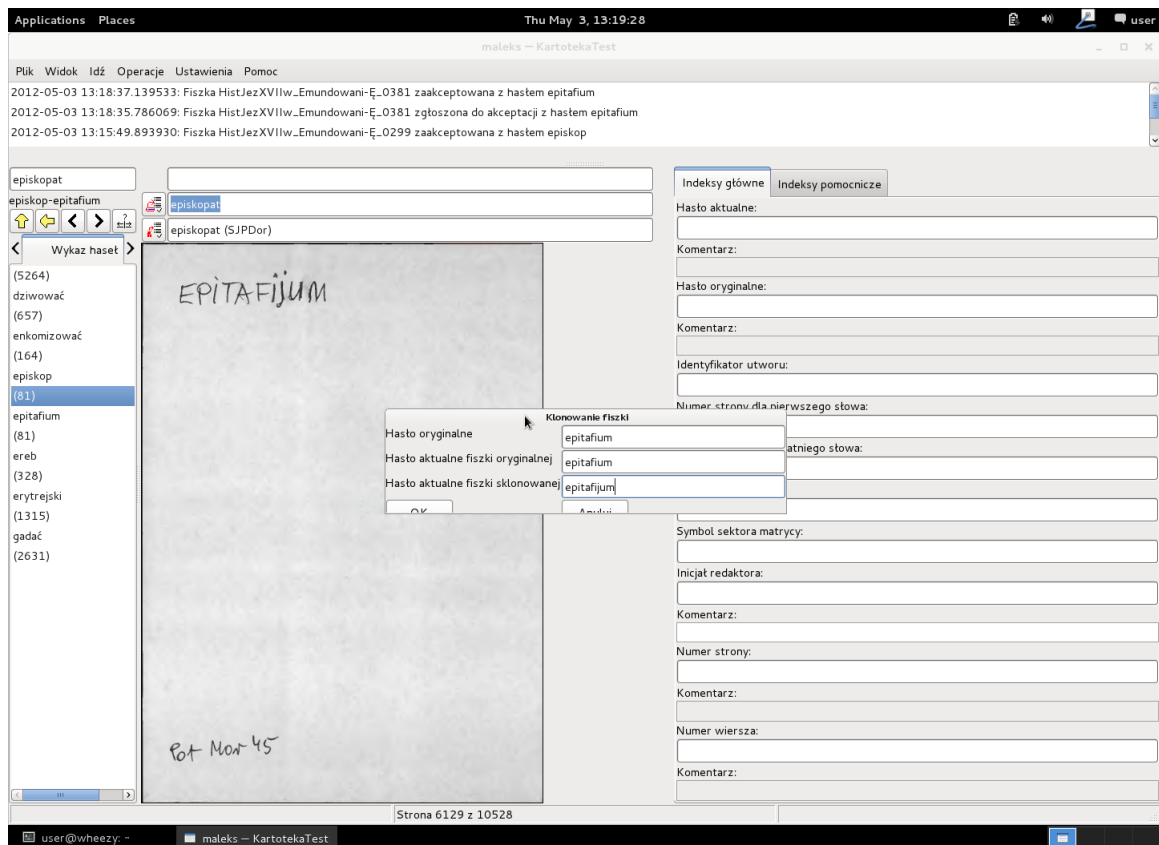
Program pokazuje hipotetyczną fiszkę wraz z podpowiedziami (por. rys. 9 na s. 10).

Najprawdopodobniej nie jest to szukana przez nas fiszka, więc ją indeksujemy zgodnie z danymi w niej zawartymi, wpisując w górnym polu odpowiednie hasło i wciskając **Enter** (por. rys. 10 na s. 11).

Program podaje komunikat, że dana fiszka została zaakceptowana z podanym przez nas hasłem (por. rys. 11 na s. 12).

Po zaindeksowaniu przez użytkownika fiszki program kontynuuje wyszukiwanie binarne i wyświetla kolejną hipotetyczną fiszkę. Zapewne znów nie jest to poszukiwana fiszka, więc indeksujemy ją zgodnie z jej zawartością (por. rys. 12 na s. 13). Jeśli z jakiegoś powodu wyszukiwanie binarne zostanie wyłączone, można je przywrócić skrótem **Ctrl+B**.

Program dąży do znalezienia pierwszej i ostatniej fiszki w poszukiwanym przez

Rysunek 6. Klonowanie fiszki

nas zakresie. Dlatego też stara się zlikwidować tworzące się w toku indeksowania luki na liście haseł. Jednocześnie wyświetla informację, ile fiszek znajduje się w danej luce. Podczas indeksowania program celuje więc w to miejsce, w którym zgodnie z układem alfabetycznym powinna znajdować się odpowiednio pierwsza i ostatnia poszukiwana fiszka.

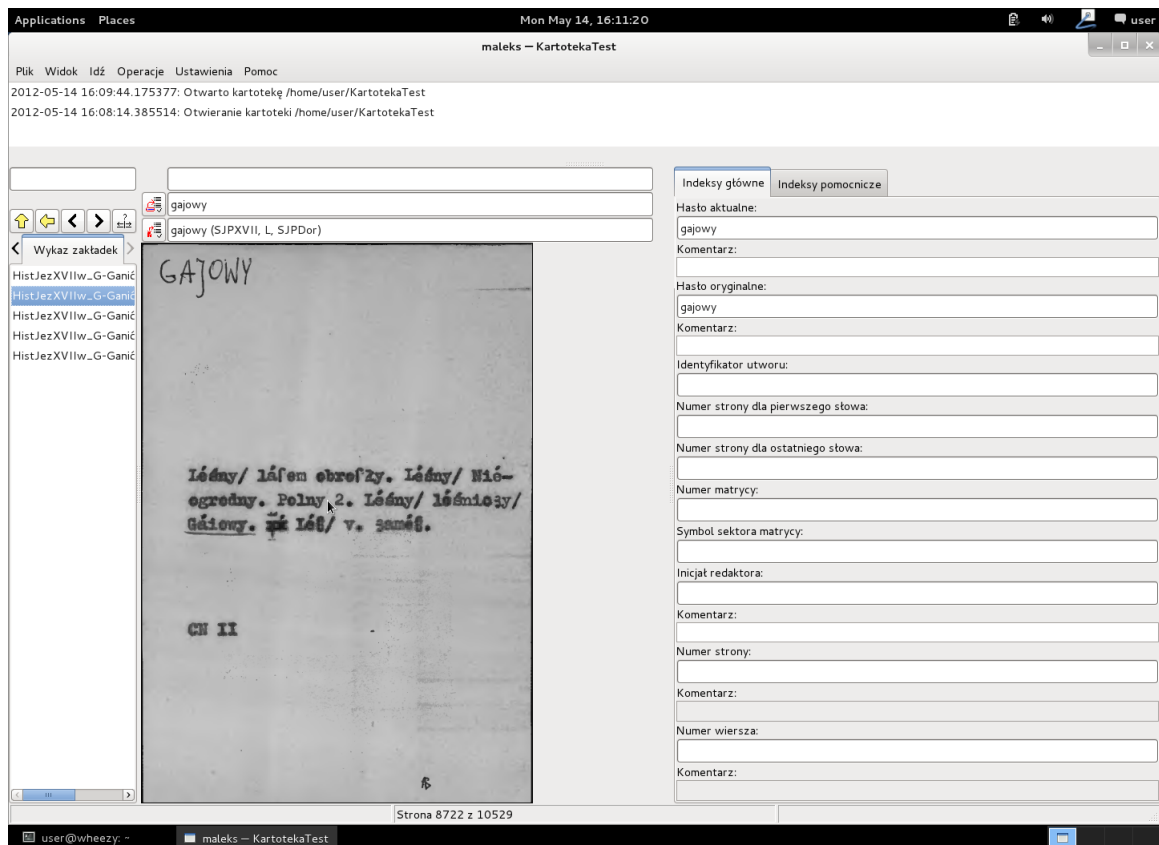
Indeksujemy kolejne fiszki aż do momentu, w którym program w polu komunikatów poinformuje, że wyszukiwanie zostało zakończone i ile kroków to wymagało (por. rys. 13 na s. 14).

W tym momencie mamy wyekscerpowaną grupę fiszek, z których co najmniej pierwsza i ostatnia są zaindeksowane jako fiszki odpowiadające poszukiwanemu hasłu. Należy więc wejść do podglądu tego przedziału fiszek (za pomocą skrótu **Ctrl+Enter**), obejrzeć skany, sprawdzić, czy zostały dobrze wskazane jako odpowiadające kwerendzie i zaindeksować je ręcznie (por. rys. 14 na s. 15).

7. Lista skrótów

Ctrl+Enter — rozpoczyna kwerendę w polu kwerend

Ctrl+B — włącza/przywraca wyszukiwanie binarne w polu kwerend

Rysunek 7. Zakładki do fiszek

Ctrl+H — akceptuje podpowiedzi z innych słowników i zapisuje je w polu edycji

Ctrl+strzałka — wyszukuje w polu edycji hasła z historii

Enter — akceptuje hasło z pola edycji

Ctrl+V — wyświetla podgląd fiszek

strzałka góra/dół — nawigacja w podglądzie fiszek

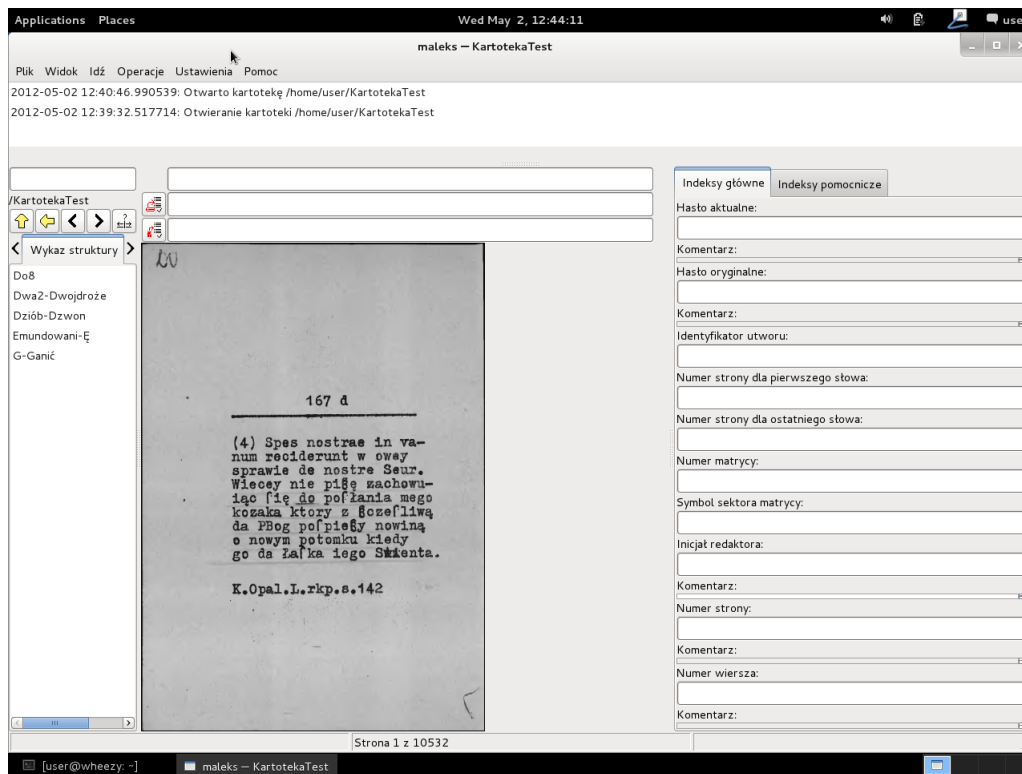
Ctrl+K — klonowanie fiszek (nie działa w trybie wyszukiwania binarnego)

Ctrl+D — dodanie zakładki do fiszki

Pełna lista jest dostępna w samym programie w części menu o nazwie 0 programie (por. rys. 17 na s. 18) oraz w manpage'ach programu.

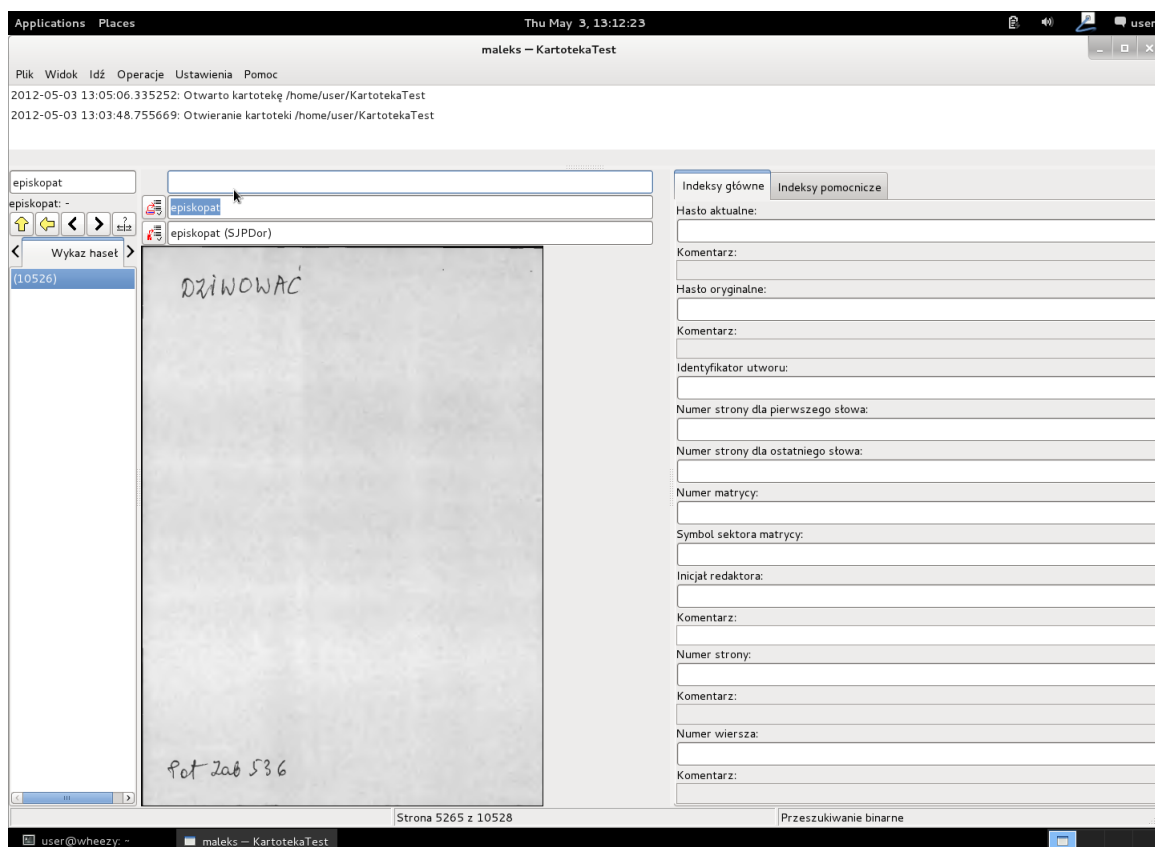
Literatura

- [1] Janusz S. Bień, *Dygitalizacja kartotek słownikowych* (w druku), <http://bc.klf.uw.edu.pl/256/>.
- [2] Witryna grantu MNiSzW nr NN519 384036, <https://bitbucket.org/jsbien/ndt>.
- [3] Witryna *Słownika języka polskiego XVII i 1. połowy XVIII wieku*, <http://sxvii.pl>.

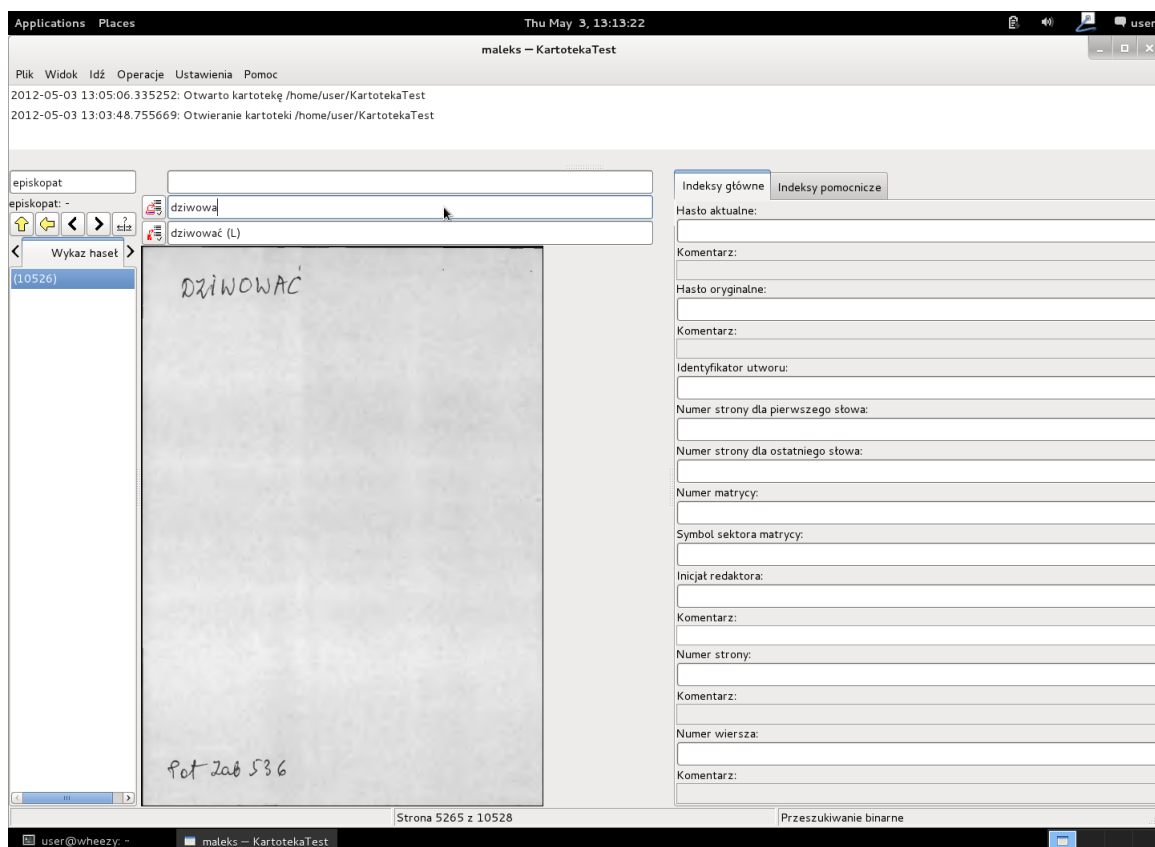

Rysunek 8. Otwarta baza

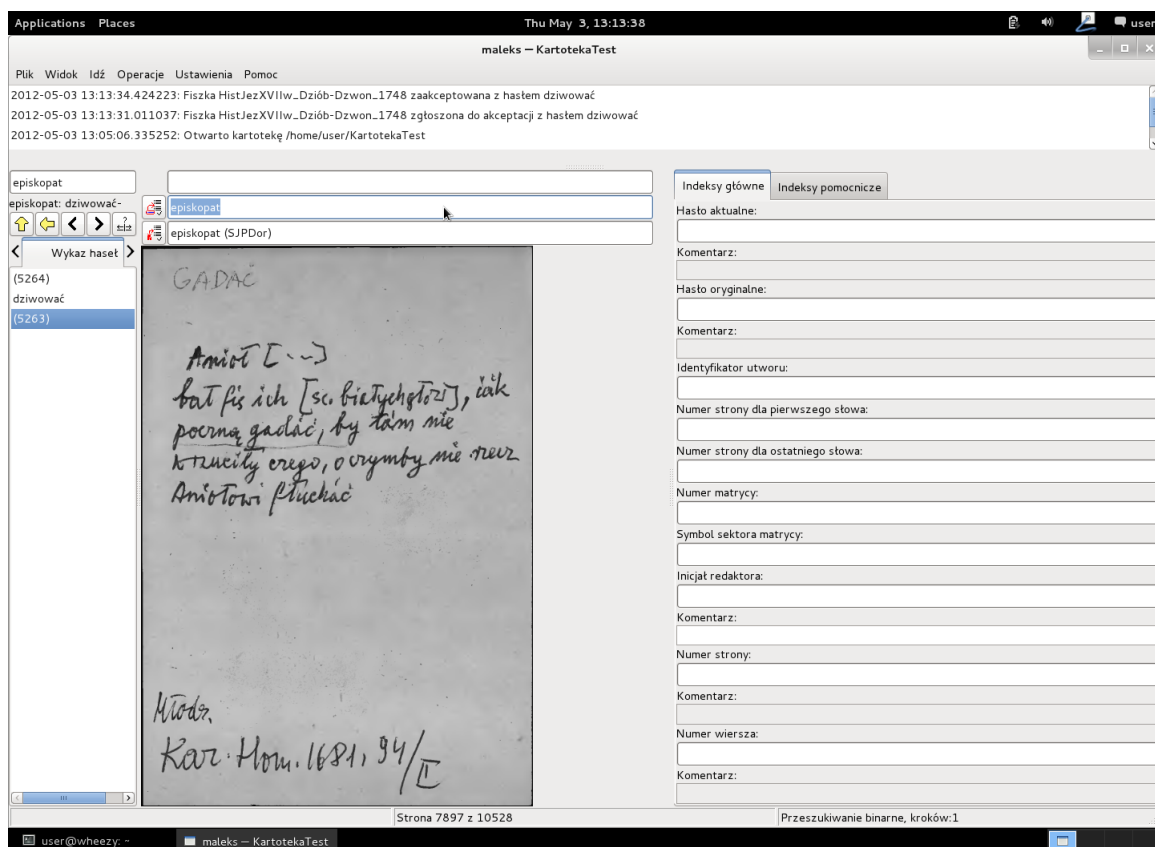
- [4] Witryna przeglądarki materiałów leksykograficznych maleks, <https://bitbucket.org/tomek87/maleks>.

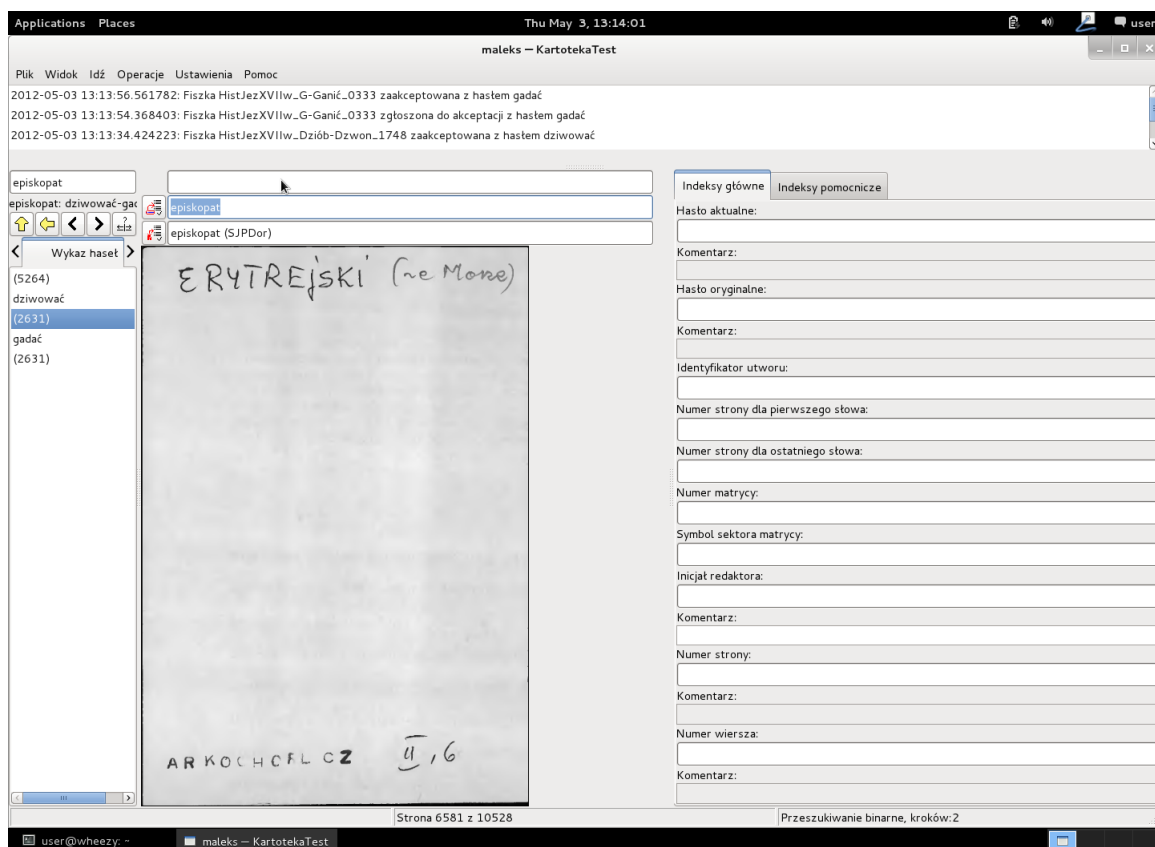
Rysunek 9. Hipotetyczna fiszka

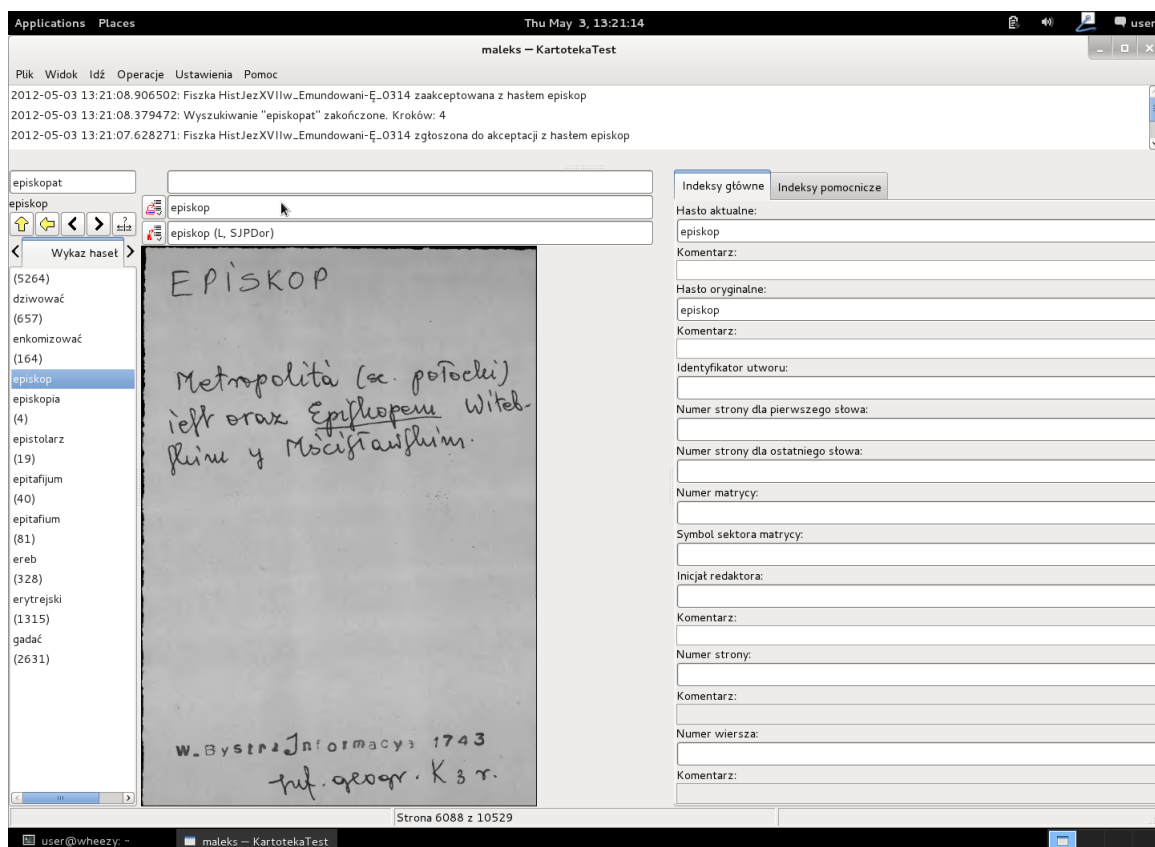
Rysunek 10. Indeksowanie

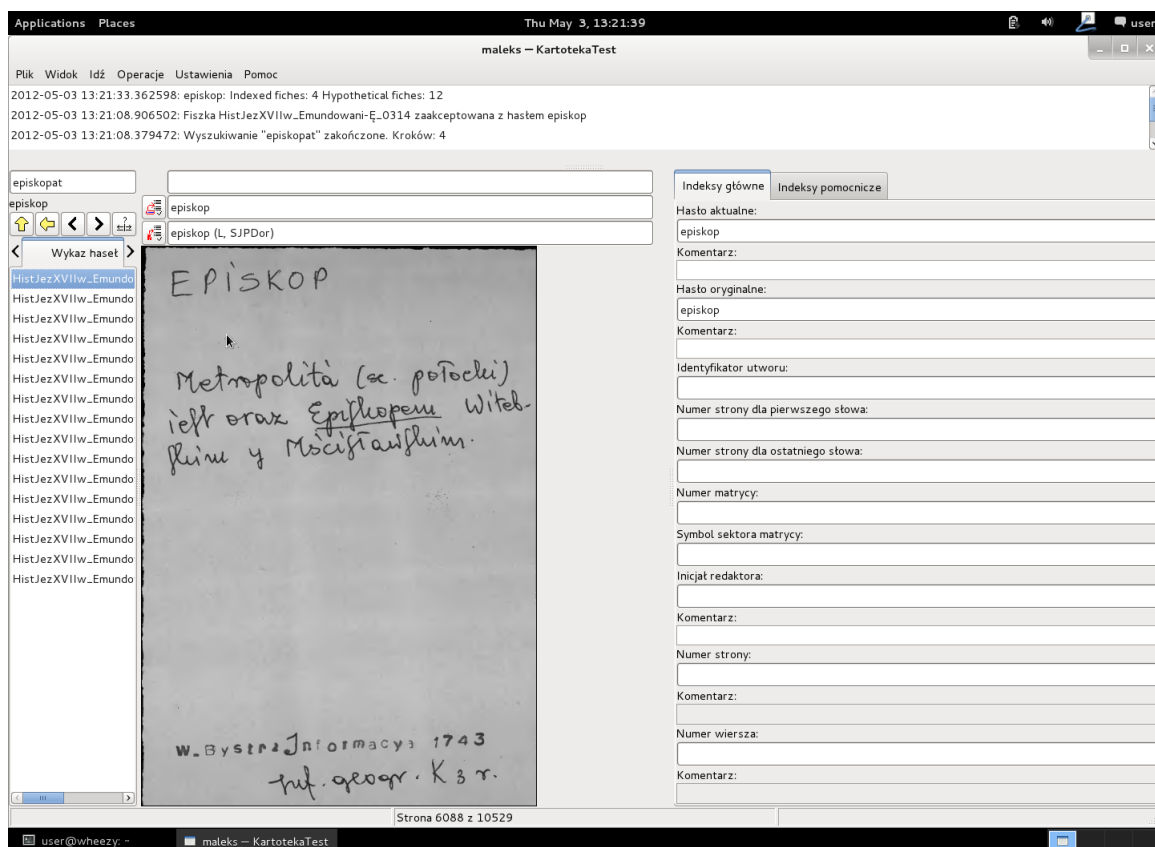
Rysunek 11. Komunikat po zaindeksowaniu fiszki

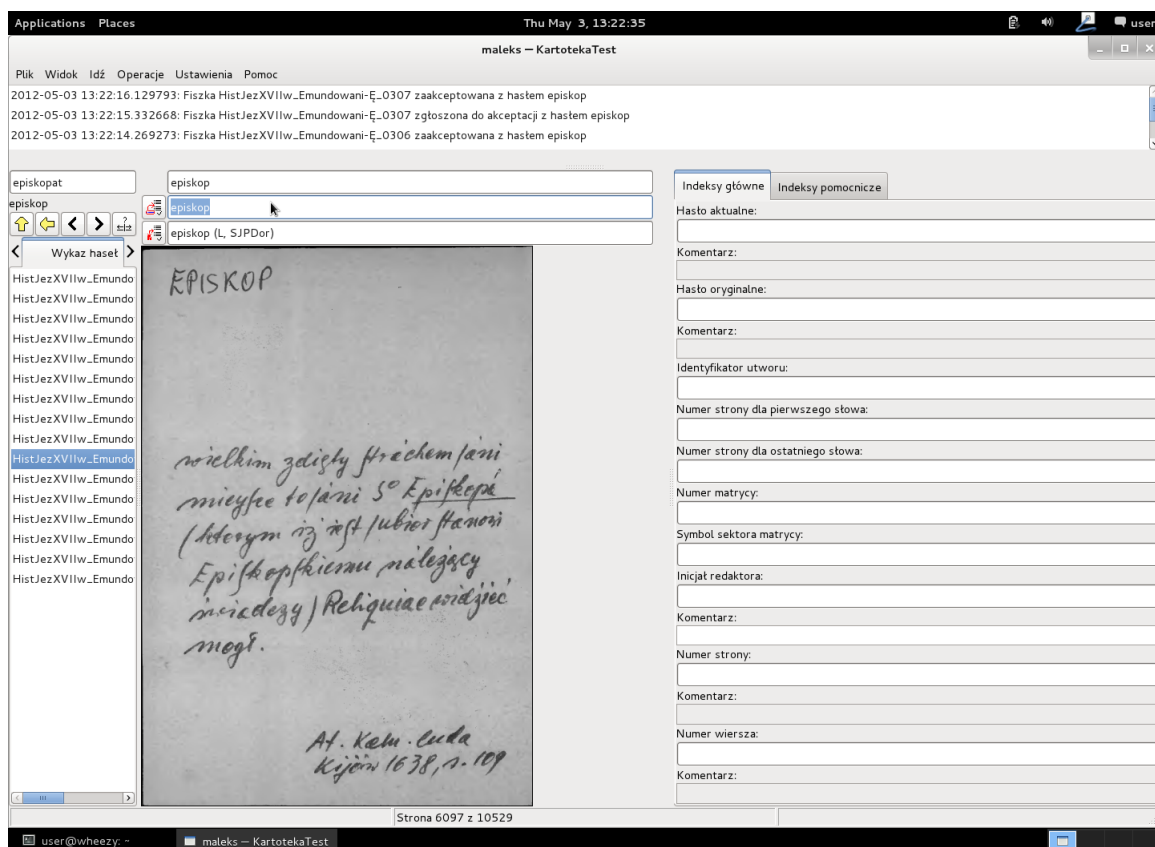
Rysunek 12. Wyszukiwanie binarne

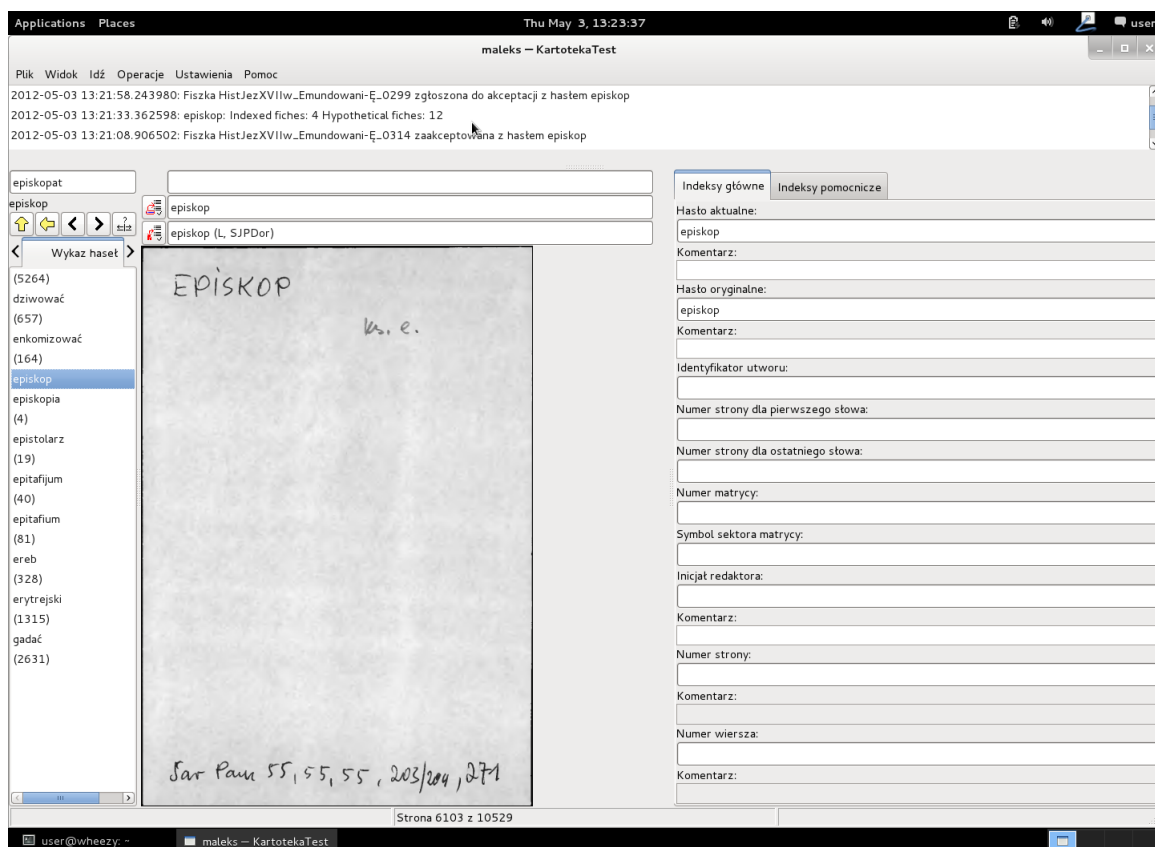
Rysunek 13. Koniec wyszukiwania

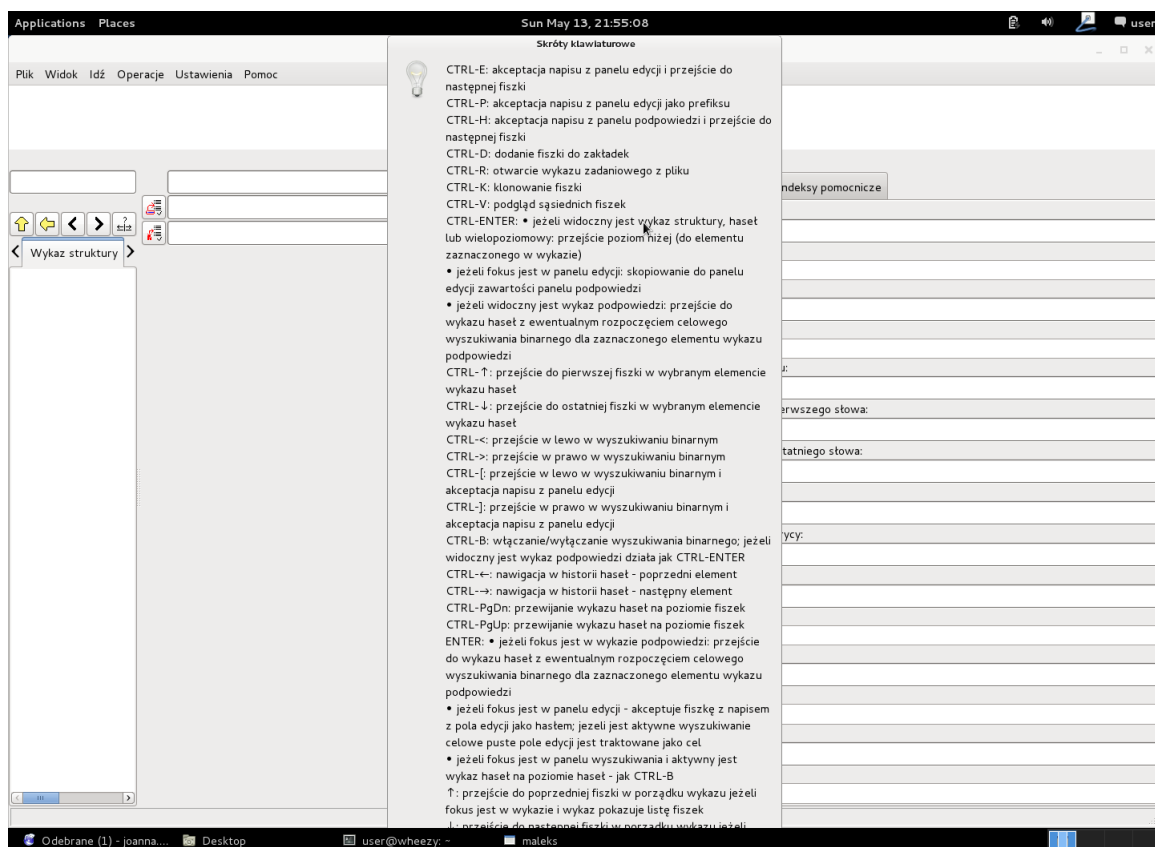
Rysunek 14. Doindeksowywanie hipotetycznych fiszek

Rysunek 15. Fiszka z hasłem w polu hipotez

Rysunek 16. Hipotetyczne fiszki

Rysunek 17. Fragment listy skrótów